

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • NOIEMBRIE 2020 • NR.11 (177)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Sorina Ștefârță, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. Prof. univ. dr. Liliana Popescu, prorector SNSPA: „Sunt suficienți membri ai UE care înțeleg importanța sprijinului acordat Republicii Moldova”
2. Editorial de Mădălin Necșușu, reporter BalkanInsight.com: „Bătălia dezinformărilor și dezghețuri post-alegeri prezidențiale”
3. Vitaly Pornikov, jurnalist, Ucraina: „Fără o majoritate parlamentară și un guvern, Maia Sandu va fi simbolul schimbării, dar nu schimbarea în sine”
4. Opinia expertului. Dionis Cenușă: „Relația Moldova-Rusia și tranziția post-Dodon, între abordarea „inteligentă” și cea „emoțională””

Importante, pe scurt

Evenimentele post-electorale produse în Parlamentul de la Chișinău s-au soldat cu reacțiile dure ale partenerilor internaționali. Uniunea Europeană a criticat felul în care joi,

3 decembrie, deputații PSRM, cei din Partidul „Sor” și din Grupul „Pentru Moldova” au votat un pachet de proiecte legislative, inclusiv care limitează puterea prezidențială. „Votarea a avut loc într-un mod care nu respectă procedurile și fiind susținută de oameni ce au fost implicați în corupție și în fraudă bancară din 2014. Acest lucru prezintă riscul ca legislația să poată servi intereselor particulare”, se arată în Declarația UE. Totodată, Delegația UE în țara noastră precizează că propunerile legislative au fost depuse la doar două săptămâni după ce Republica Moldova a ales un nou președinte, „cu așteptarea ca acesta să-și poată exercita funcțiile conform Constituției în baza căreia a fost ales”. „Prin urmare, este esențial ca orice modificare referitoare la aceste funcții și puteri prezidențiale să respecte procedurile necesare, prevăzute legal, inclusiv privind controlul democratic”. UE a menționat că se așteaptă ca toți factorii de decizie din țara noastră să respecte statul de drept și să garanteze democrația, în conformitate cu așteptările poporului și principiile Acordului de Asociere.

Și SUA au venit cu o reacție dură la decizia Parlamentului de a abroga Legea ce autoriza vânzarea terenului fostului Stadion Republican către Statele Unite ale Americii pentru a construi

un nou complex al Ambasadei. „SUA au negociat în bunăcredință cu guvernele Republicii Moldova, timp de peste un deceniu, achiziția terenului. Această abrogare încalcă un acord bilateral obligatoriu, încalcă dreptul internațional și afectează negativ relațiile dintre SUA și Republica Moldova”, se arată în textul misiunii diplomatice. Ambasada a precizat că SUA sunt pregătite să investească peste 250 de milioane de dolari pentru a construi un nou sediu la Chișinău, creând sute de locuri de muncă, sprijinind afacerile locale și revitalizând economia orașului. „Precum am spus în mod constant, orice nouă construcție pe acest teren va respecta semnificația lui culturală și istorică. Îndemnăm autoritățile Republicii Moldova să regândească acest pas și să-și onoreze obligațiunile asumate”, menționează Ambasada SUA. Și premierul Ion Chicu a criticat decizia Parlamentului, calificând-o ca o eroare.

În cadrul recentei, a 27-a reuniuni a Consiliului miniștrilor de Externe ai OSCE a fost adoptată, prin consens, Declarația cu privire la procesul de negocieri în formatul „5+2” privind

reglementarea transnistreană. În particular, miniștrii de Externe ai statelor participante au îndemnat părțile să intensifice interacțiunea pentru depășirea provocărilor legate de pandemia COVID-19 și să intensifice dialogul și eforturile continue pentru protecția drepturilor omului în regiunea transnistreană, inclusiv în vederea restabilirii rapide a liberei circulații între cele două maluri ale Nistrului. De asemenea, miniștrii au reiterat determinarea de a identifica pe cale pașnică o soluție cuprinzătoare și durabilă a conflictului transnistrean în baza suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova în frontierele sale internaționale recunoscute cu adoptarea statutului special al regiunii transnistrene. La fel, SUA și România au reiterat necesitatea finalizării procesului de retragere a trupelor și munițiilor străine de pe teritoriul țării, în conformitate cu angajamentele asumate de Federația Rusă în cadrul OSCE.

O Președinție a capcanelor

Chișinău, 6 decembrie 2020. Zeci de mii de protestatari cer demisia Guvernului și alegeri anticipate
Foto: EPA

Sorina Ștefârță

De la alegerile prezidențiale a trecut mai puțin de o lună, președinta aleasă încă nu a intrat în funcție

și nici măcar Curtea Constituțională nu și-a făcut timp (și curaj?) ca să se pronunțe cu privire la rezultatele scrutinului. Cu toate acestea, Maiei Sandu deja i s-au pus în

cârcă vrute și nevrute, o parte dintre politicieni și mass-media pe care le controlează ei rămânând parcă încremeniți în cele două săptămâni dinaintea turului doi, ►

► când peste candidata PAS a curs toată mizeria pregătită cu grijă de armata de consultanți politici locali și veniți de pe aiurea.

Este evident că perdanții deja au pornit revanșa și o fac, isterizându-se aici pe loc sau apelând la tot felul de canale rusești din care aflăm că, iată, am ales un monstru care vrea să alunge salvatoarea armată rusă din Transnistria... De parcă această armată nu ar trebui, odată și odată, să plece și de parcă poziția oficială a Republicii Moldova, inclusiv vociferată de către președintele încă în exercițiu, ar fi alta. O fac, răspândind minciuni sau votând de o manieră sfidătoare cum nu știu dacă am mai văzut vreodată legi care ne pun pe un butoi cu pulbere. Uitând însă că, de regulă, atunci când explodează pulberea șterge cam totul în calea sa.

Aceste câteva săptămâni ne-au arătat, de facto, că mandatul Maiei Sandu la Președinție va fi unul al capcanelor - mai mult sau mai puțin vizibile, mai mult sau mai puțin iscusite. Capcane pe care i le vor întinde, consecvent, cei pentru care ea - și implicit ideea de integritatea și de lichidare a schemelor corupte, pentru care ea a fost susținută atât de masiv - este pur și simplu distrugătoare.

Va reuși oare Președinta Maia Sandu să le evite și, mai ales, să-i dezamorseze pe cei care deja se gândesc cum să revină în forță peste patru ani? Despre aceasta este ediția de noiembrie a Buletinului nostru. Cert este că nu va reuși de una singură.

Sunt suficienți membri ai Uniunii Europene care înțeleg importanța sprijinului acordat Republicii Moldova

Prof. univ. dr. Liliana Popescu, prorector al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative, București

Bucureștiul a fost printre primele capitale care au salutat victoria Maiei Sandu în scrutinul prezidențial din 15 noiembrie, iar Președintele Klaus Iohannis a fost primul șef de stat care a felicitat-o și se pare că va fi și primul șef de stat care va merge la Chișinău după inaugurarea ei oficială în funcție. O vizită cu atât mai simbolică, cu cât cei patru ani de mandat ai lui Igor Dodon au însemnat patru ani de îngheț între instituțiile prezidențiale din România și Republica Moldova. Cum se vede de la București viitorul mandat

al Maiei Sandu, care sunt greutățile evidente, dar și pietrele subacvatice de care riscă să se ciocnească și cum se vor dezvolta relațiile regionale în noul context politic? Despre acestea am discutat cu Dr. Liliana Popescu, profesor universitar și prorector al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative din București. O cercetătoare, printre ale cărei domenii de interes se numără procesele de democratizare și europenizare în vecinătatea estică a UE, precum și relația dintre UE și spațiul post-sovietic.

Europa de Est ar putea seta un altfel de trend...

■ **Doamnă Popescu, prin ce se explică interesul atât de mare față de acest scrutin prezidențial din Republica Moldova? Deși nu suntem republică prezidențială, iar prerogativele șefului statului sunt mai mult decât modeste, rezonanța alegerilor din 15 noiembrie 2020, implicit victoria Maiei Sandu a fost una fără precedent...**

■ Cred că a contat foarte mult faptul că cetățenii își aleg direct președintele. Acest lucru îi conferă o legitimitate mare președintelui. Înainte de Dodon, președintele era ales de Parlament. Legea a fost schimbată pentru el, dar acum l-a defavorizat tot pe el. Și asta deoarece el, între timp, a supărat majoritatea cetățenilor pentru că nu și-a onorat promisiunile; plus celebrul episod cu „kuliokul” și altele la fel de rușinoase... Drept urmare, oamenii l-au sancționat. Și era firesc să o facă, optând în favoarea Maiei Sandu, care nu doar proiectează imaginea unui politician integru, ci chiar este o persoană care urmărește binele oamenilor și nu binele personal. Oamenii simt acest lucru și îl apreciază - și tocmai aceasta s-a întâmplat acum în Republica Moldova.

■ **Când ziceți că oamenii mereu apreciază o persoană sinceră și integritate, merită să ne gândim că, iată, se mai schimbă lucrurile și valorile și prin Balcani, care conform unui cod nescris mai mult pe șmecherie se ține, decât pe integritate...**

■ Este de sperat să se schimbe, deși e încă mult de lucru în acest sens. Dacă mergem spre sud, în Bulgaria, vedem un politician care se agață cu dinții de putere; dacă mergem spre vest, în Ungaria, găsim un prim-ministru care și-a creat toate condițiile ca să rămână cât mai mult în funcție, iar între timp

și-a edificat o întreagă infrastructură de oameni și instituții cu ajutorul cărora vrea se mențină cât mai mult în vârf. Nici în Balcani lucrurile nu sunt simple, nici în România... Toate acestea nu înseamnă însă că zona noastră nu ar putea seta un altfel de trend, inclusiv prin alegerea Maiei Sandu în funcția de președintă a Republicii Moldova. De ce nu?! Nimeni nu a zis că trendurile pot să vină doar dinspre vest și că nu pot fi lansate de o țară din est.

Status-quo-ul actual al Transnistriei este automat în avantajul Rusiei

■ **Care, din punctul dumneavoastră de vedere, ar fi principalele provocări pentru mandatul viitoarei președinte a Republicii Moldova?**

■ Prima provocare este legată de componența Parlamentului, care o defavorizează și singura soluție ar fi alegerile anticipate. Din păcate, participarea la prezidențiale a arătat o fragmentare a Opoziției de la Chișinău - poate că un eventual scrutin parlamentar ar fi pentru ea o oportunitate să se unească și să se consolideze... O altă provocare este legată de faptul că, prin Constituție, șeful statului nu are prea mari puteri. Acum asistăm la o nouă scădere a puterilor prezidențiale prin noile decizii parlamentare sub influența încă președintelui Dodon. În plus, nu trebuie să uităm de situația politică regională și cea europeană, precum și de vecinătatea cu o țară care se află într-un război cu Rusia.

■ **La ce vă referiți mai exact, când ziceți de politica europeană? În ce mod ar putea să ne afecteze-marcheze?**

■ Înainte de toate, este vorba de numeroasele și diversele efecte ale pandemiei COVID-19 pentru Uniunea Europeană - în special, consecințele

economice. Da, Comisia Europeană a venit cu măsuri extraordinare pentru sprijinirea statelor și a economiilor acestora, însă chiar și așa, la nivel internațional, Uniunea Europeană nu se află în cea mai bună condiție. E suficient să ne uităm la China și ascensiunea acesteia, la rivalitatea dintre China și Statele Unite, care tradițional erau aliate cu UE, dar care se pare că nici sub noul președinte Joe Biden nu vor reveni cu aceeași putere în relația transatlantică. Și atunci, din punct de vedere economic, Uniunea Europeană e cam de una singură, iar în paralel se confruntă cu propriile provocări interne. Acestea au existat mai mereu, e adevărat, dar totuși, o mare provocare a momentului ține de zona euro și de țările UE care sunt în afara acesteia. Zona euro simte nevoia să se integreze mai profund, altminteri nu se mai poate susține, însă nu toate statele membre ale UE împărtășesc această perspectivă. Este o realitate pe care trebuie să ne-o asumăm, nu ne putem ascunde ca struțul în nisip, și să vedem cum facem ca să nu crească și mai tare decalajele dintre Estul și Vestul european.

■ **În acest context, credeți că există riscul ca sprijinul european pentru Republica Moldova, implicit pentru noua președintă Maia Sandu, să se limiteze la mesajele de felicitare care au venit în ultimele săptămâni de la diverși lideri europeni?**

■ Nu. Cred că sunt suficienți membri ai Uniunii Europene - printre care, înainte de toate, este România, dar și alte state -, care înțeleg mai bine importanța sprijinului acordat Republicii Moldova și nu numai. Evident că deciziile depind de politica internă a UE, de lobby-ul și alianțele care se creează în interior, dar se poate reuși.

■ **De partea cealaltă a balanței geopolitice se află Rusia, care la ultimele cicluri electorale (2019 și 2020) și-a spus cuvântul inclusiv prin votul alegătorilor din Transnistria,**

aduși organizat la urne pe malul drept. Cum credeți că va juca în Federația Rusă prin Transnistria, în noul context politic de la Chișinău?

■ Cred că Federația Rusă nici nu trebuie să facă nimic decât a făcut până acum - menținerea Transnistriei ca un teritoriu separatist, în care viața socială și politică se desfășoară relativ autonom față de Chișinău. Plus menținerea așa-numitur trupe de pacificare. Deci, tot ce deja înseamnă azi regiunea transnistreană, status-quo-ul ei actual, este în avantajul Kremlinului, respectiv în defavoarea Republicii Moldova. Din acest considerent, refuzul Maiei Sandu de a se întâlni cu liderul de la Tiraspol este explicabil - nu dorește să legitimizeze un regim separatist nelegitim.

Diferența dintre Balcanii de Vest și Republica Moldova e mai mult geopolitică

■ ***Cât de mare este riscul unei revanșe a Kremlinului pentru faptul că, urmare a victoriei Maiei Sandu, Rusia „a pierdut Republica Moldova”? În același timp, la Chișinău, au existat opinii potrivit cărora acceptarea rapidă de către Moscova a acestei victorii nu e decât o manevră strategică și că de fapt va urma o criză...***

■ Înainte de toate, trebuie să menționez că, oricât de critică aș fi cu privire la (non)- performanțele economice ale UE, acestea nu se compară cu problemele pe care le are Rusia, în special, în materie de modernizare a economiei sale. Rusia este pe un trend economic descendent, din păcate, în pofida succeselor politice pe care le-a obținut la nivel internațional. Pentru că nu s-a înțeles cu Vestul, Kremlinul a recurs la un parteneriat strategic cu China, o apropiere în care Rusia este pe locul doi. Cât privește o posibilă criză... Rusia este foarte bună la capitoulul dezinformare și război informațional.

Asta a făcut și face în Republica Moldova, asta încearcă să facă în România sau prin alte părți... În cazul dvs. problema se agravează datorită ponderii mari a capitalului rusesc în economie, a spațiului informațional vulnerabil și a agenților de influență. Așadar, nu cred că va inventa ceva nou, va folosi instrumentele existente și „materialul clientului”.

■ ***Una dintre principalele promisiuni electorale a Maiei Sandu a fost combaterea corupției și asanarea justiției. Ce șanse să reușească are, în situația în care avem un Parlament ce a și început să o saboteze? Experiența României ar fi de folos?***

■ E greu să comparăm Republica Moldova cu România, care a avut șansa să adere la UE, astfel fiind asigurată o presiune și internă, și externă pentru ca reformele din justiție să aibă loc și lupta cu marea corupție să pornească de facto. În cazul dvs., cred că mai curând trebuie urmărite eșecurile și reușitele Ucrainei în acest sens. După mine, asemănarea este mai mare, inclusiv în ceea ce privește poziția față de UE. De asemenea, cred că trebuie insistat pe recunoașterea unui alt statut al țării, decât cel actual, unul derivând din calitatea de membru al Parteneriatului Estic. Căci, dacă ar fi să compar anumite performanțe economice sau politice ale Republicii Moldova cu statele din Balcanii de Vest, vom vedea că diferența dintre ele este mai mult o chestiune geopolitică. Balcanii de Vest nu stau grozav, există mai multe bariere interne și internaționale care împiedică aceste state să înainteze în procesul de aderare, dar ele au fost înscrise în parcursul de aderare. Așadar, este nevoie de multă răbdare și de multă încredere.

■ ***Faptul că cetățenii Republicii Moldova au ales o femeie în funcția supremă în stat a fost o surpriză pentru dvs.?***

■ Eu aș adăuga „președinte pro-european și pro-transatlantic”, alături de „femeie” - și cert nu ai fi zis că alegătorii din Republica Moldova sunt în stare de un asemenea salt, mai ales la câte glume-lovituri sub centură s-au făcut la adresa ei. Dar cel mai important aspect este că cetățenii au ales-o într-un scrutin direct, ceea ce înseamnă că oamenii știu ce este în interesul lor și că vor să miște lucrurile. Acum, nu știu cât va fi posibil, în conjunctura politică existentă, cu un Parlament atât de ostil. Dar, se mai întâmplă un fenomen în politică uneori: atunci când un actor foarte puternic se bucură de susținerea maselor, și traseiștii înțeleg că trebuie să se reorienteze...

■ ***Maia Sandu s-a angajat să restabilească și să dezvolte relațiile cu România și cu Ucraina - țări în care Igor Dodon, de facto, a fost indezirabil. Este posibil ca această „reabilitare” să devină ceva mai mult - un parteneriat trilateral, să zicem -, în condițiile existenței unor anumite animozități între București și Kiev?***

■ Într-adevăr, Maia Sandu a anunțat ca prioritate refacerea relațiilor cu vecinii, dl Iohannis deja este așteptat în vizită la Chișinău... Este un lucru minunat și sunt convinsă că nici reluarea dialogului cu instituția prezidențială de la Kiev nu va fi o problemă pentru noua președintă a Republicii Moldova. Cât privește relația dintre București și Kiev, după mine, ea este una bună. Da, cu mici elemente de asperitate, cu nevoia de negociere - însă per total este o relație bună. Drept urmare, înclin să cred că parteneriatul trilateral dintre cele trei capitale, inițiat în anii 1990, este o idee interesantă și merită a fi reluată și dezvoltată.

■ ***Dragă Liliana, vă mulțumim pentru interviu.***

**Sorina Ștefăruță
Chișinău-București,
28 noiembrie 2020**

Editorial

Bătălia dezinformărilor și dezghețuri post-alegeri prezidențiale

Mădălin Necșuțu,
reporter **BalkanInsight.com**

S-a vorbit foarte mult despre faptul că un fake news poate fi produs în cinci minute, pe când pentru a-l demonta e nevoie de zile. Așa și este. Însă imaginația celor care produc astfel de fake-uri nu este întotdeauna debordantă și asta s-a văzut în recenta campanie prezidențială - în special, între cele două tururi de scrutin din Republica Moldova.

Candidatul de pe stânga a ales o strategie necâștigătoare. A crezut că alimentarea urii și a divizării societale va acoperi golul primului său mandat. Unul în care, la drept vorbind, nu a făcut decât vizite sterile, mai că numărate pe degete, peste hotare. Majoritatea, la Moscova, acolo unde a cam bătut la ușile închise ale Kremlinului, iar pozele făcute cu oficialii ruși, cu care împânzea periodic rețelele sociale, nu au avut efect pe termen lung.

Drept urmare, strategii din jurul lui au încercat să umple golul sterilității politice cu știri false, dezinformări, PR negru, demonizări și manipulări. De parcă și-ar fi propus să facă un soi de teste „informaționale” pe oamenii din țară... Doar că, dacă, în 2016 o știre falsă - precum venirea a 30.000 de imigranți sirieni în Republica Moldova - făcea diferența electorală între candidații Igor Dodon și Maia Sandu, de această dată tocmai cartea câștigătoare de atunci i-a fost fatala primului. Ulciorul nu a mers de două ori la apă.

Robinetul propagandei stă să fie deschis

Chiar dacă echipa sa a pedalat până la refuz pe aceste tactici, cele doar câteva proiecte de combatere a fake news-urilor, cum ar fi StopFals al API, cel al comunității WatchDog și „Demagog. Buletin de Chișinău” al AIJR/Asociația

Internațională a Jurnaliștilor Români au reușit să demonteze cu succes toate temele gândite de consultații locali și nu doar ai candidatului. Teme precum „Maia Sandu este discipola lui Soros și se află în solda oculte mondiale”, „Maia Sandu va închide școlile și spitalele”, „odată cu venirea ei la putere va re izbucni conflictul armat cu Tiraspolul” etc. au fost repetate în buclă până la saturație și s-a obținut astfel efectul invers. Demontarea acestor minciuni prin explicarea rațională a lor de către programele de „debunking” l-a făcut până și pe Igor Dodon să afirme în cadrul unei emisiuni la N4 că rețeta aceasta „nu mai merge cu mergea odată...”.

Dar subiectul unor astfel de teze manipulative este departe de a fi închis. În cele aproape trei decenii de existență a Republicii Moldova, majoritatea politicianilor ce s-au perindat au încercat să-și ascundă incapacitățile politice în spatele discursului de ură și de divizare, recurgând în același timp la atacuri murdare la adresa adversarilor politici. Tocmai eșecul acestor campanii costisitoare de propagandă și fake news-uri i-a determinat pe socialiști și pe liderul lor Igor Dodon să încerce, post-alegeri, să dea drumul la robinetul mare al dezinformărilor. Mai precis să reîncălzească temele de divizare lingvistică și apoi să reducă din conținutul în limba de stat pentru a face loc pe TV conținutului de limbă rusă.

În special, aceste inițiative vizează buletinele de știri, talk-show-urile informativ-analitice și programele cu tentă militară - de fapt, tot ceea ce înseamnă propaganda antioccidentală a Kremlinului în spațiul informațional al Republicii Moldova. Un spațiu care, în arealul post-sovietic, este printre cele mai expuse informațional și cu o reziliență foarte scăzută la propaganda rusă. Dacă autorii acestui proiect de lege vor reuși să-l treacă prin Parlament, țara va avea din nou de suferit din cauza expunerii la astfel de campanii de dezinformare.

Moldova în vârtejul apelor tulburi

Lăsând puțin deoparte aspectul propagandist-mediatic, este clar că și după acest scrutin Republica Moldova se va scălda în ape tulburi, iar luptele politice de la Chișinău se vor radicaliza. În ciclul politic al ultimilor patru ani, Partidul Socialiștilor (PSRM) a reușit să acapareze treptat întreaga putere în stat și faptul că Maia Sandu a obținut victoria în cursa prezidențială schimbă un pic datele, dar nu rezolvă întreaga problemă. Pentru a-și pune în practică agenda reformistă în spirit democratic și european, ea va trebui să schimbe un pic paradigma funcției la care a fost votată de un număr mare de cetățeni și să realizeze o metamorfoză, transformându-se din acel președinte-mediator într-un președinte-jucător.

Cu toate că prerogativele președintelui sunt limitate, Maia Sandu va trebui să acționeze prompt, de vreme ce Constituția îi oferă și dreptul de inițiativă legislativă. Este evident că fără o majoritate parlamentară, ce ar putea fi formată doar în urma unor alegeri anticipate și, ulterior, ralierea tuturor forțelor sănătoase pro-europene, este greu de crezut că noua președintă va putea face foarte multe. Vremea alianței cu actuala configurație legislativă a trecut însă. Amprenta jocurilor de culise, background-ul cleptocratic și problemele de integritate fac imposibilă asocierea de imagine dintre forțele pro-europene și celelalte partide din actualul Parlament. Concubinajul politic forțat din iunie până în noiembrie 2019 a dovedit din plin acest lucru - iar cine se frige cu ciorbă, va sufla apoi și în iaurt.

Una, poate, dintre cele mai mari probleme ale clasei politice de la Chișinău ține de faptul că împărțirea geopolitică binară de tip „stânga filorusă” și „dreapta filo-europeană” nu a dat șanse unui partid de centru-stânga pro-european, cu o garnitură de tineri având viziuni occidentale. Acest segment de centru-stânga a fost „privatizat” în ultimul deceniu de către Partidul Democrat - doar că el era unul fals european. În eventualitatea unor alegeri anticipate, segmentul în cauză ar putea fi acoperit de un partid nou-creat de centru-stânga, format din tineri proeuropeni, pe calapodul partidelor social-democratice din Europa.

Dar cel mai important lucru pentru perioada următoare este aplicarea agendei europene - mai exact, insistența pe reforma justiției. Maia Sandu a câștigat alegerile, având ca miză combaterea corupției și va trebui să înceapă rapid să livreze inițiative legislative și lobby pe acest segment extrem de important. Lupta nu va fi deloc ușoară. Sistemul eclectic de castă și de natura coruptă nu se va da dus fără o confruntare acerbă și el mai controlează încă suficiente pârgii pentru a face față unor atacuri ușoare. Drept urmare, atacurile ce vor fi îndreptate asupra sistemului trebuie să fie puternice, repetate și de lungă durată, iar pentru un succes real Maia Sandu trebuie să ralieze la acest efort partenerii occidentali. La o adică, exemplul României este cel mai la îndemână.

Reforma justiției, care nici la București nu este finalizată, a început prin 2004, s-a făcut cu mari sacrificii, iar în urmă cu câțiva ani era aproape să fie basculată de interesele obscure ale mai multor politicieni puternic certați cu legea. Lucrurile nu se vor schimba peste noapte nici la Chișinău. Dar nici România nu ar fi reușit să lupte cu „sistemul ticăloșit” fără sprijinul Occidentului și al MCV-ului instituit ca instrument de control și presiune pe această zonă a justiției.

Prioritățile diplomatice

Pe zona diplomatică, Maia Sandu va trebui să relanseze colaborarea cu Occidentul și, ca un prim pas la acest nivel, trebuie reluate relațiile cu vecinii - România și Ucraina. Deja a fost anunțată, după circa cinci ani de îngheț, o vizită la Chișinău a Președintelui Klaus Iohannis, liderul de la Cotroceni fiind și printre primii care a mizat deschis pe Maia Sandu și apoi a felicitat-o pentru rezultatul obținut la alegeri. România a mai anunțat că va marșa pe o serie de proiecte comune, iar cifra de 56 de milioane de euro investite de București în ultima decadă în școlile și grădinițele din Republica Moldova, în Gazoductul Iași-Chișinău, microbuzele pentru elevi, renovarea unor clădiri culturale etc. va spori la sigur în viitorul apropiat. Conectarea viitoarei autostrăzi Târgu Mureș-Iași, cu extensie la Ungheni, va trebui să fie următorul proiect bilateral de mare anvergură pentru a conecta terestru Republica Moldova la infrastructura europeană din rațiuni economice.

De asemenea, Maia Sandu va trebui să pedaleze pe relația cu Polonia, al doilea mare jucător din UE direct interesat de viitorul european al Republicii Moldova; precum și să profite de imaginea bună de care se bucură la Bruxelles pentru a atrage fonduri UE. Totuși, până nu va rezolva problema cu majoritatea parlamentară, cel mai probabil ea va consimți la direcția aleasă în ultimii ani de UE - cea de a investi în plan local în orașele mari din Republica Moldova și zonele rurale, și nu neapărat de a trimite bani la centru.

Nu în ultimul rând, noul președinte, care este și șeful Armatei Naționale, va trebui să acorde o atenție suficientă și exercițiilor comune ale militarilor moldoveni cu NATO. Cu un domeniu al apărării subfinanțat, de circa 0,4% din PIB anual, Republica Moldova va trebui să intensifice relațiile cu statele NATO care o pot ajuta cu tehnică militară gratuită și cu menținerea soldaților într-o stare bună de pregătire. În anii ce vor urma, Maia Sandu va trebui să spargă marota existentă în țară precum că o colaborare cu NATO poate aduce război. Mentalitatea aceasta de tip sovietic, alimentată de propaganda rusă, face ca de mai mulți ani Chișinăul bate pasul pe loc. Toate statele cu aspirații europene, fără excepție, au o colaborare bună și solidă și cu Alianța Nord-Atlantică, indiferent dacă sunt neutre sau nu. Logica aceasta, care este o reminiscență a Războiului Rece și a îndoctrinării sovietice, trebuie să dispară, iar Maia Sandu poate avea un rol important în acest sens.

Fără o majoritate parlamentară și un guvern, Maia Sandu va fi simbolul schimbării, dar nu schimbarea în sine

Vitaly Portnikov, jurnalist, serviciul ucrainean al postului de radio „Europa Liberă”

Jurnalistul și analistul politic ucrainean Vitaly Portnikov este una dintre cele mai sonore voci de la Kiev, inclusiv raportat la Republica Moldova - este, de mulți ani, un bun observator al fenomenelor și al clasei politice de la noi, a participat la diverse evenimente și dezbateri organizate la Chișinău, unde are prieteni și desfășoară colaborări cu oamenii din media și din societatea civilă. Recentele alegeri prezidențiale din Republica Moldova nu au făcut o excepție, inclusiv datorită viziunilor geopolitice anunțate de către cei doi candidați, dar și faptului că relațiile Chișinăului cu vecinii nu au fost cele mai fericite în ultimii ani. Ce urmează după scrutin și în ce măsură este posibilă schimbarea promisă de Maia Sandu? Aflați în continuare, într-un punct intransigent de vedere de la Kiev. Menționăm că discuția a avut loc la două săptămâni distanță de la alegeri.

Sandu și Zelensky nu pot fi analizați în termeni comparativi

■ Domnule Vitaly Portnikov, în ce măsură putem compara euforia - și mai ales rezultatul - alegerilor din 15 noiembrie 2020 în Republica Moldova, care au fost câștigate de Maia Sandu cu euforia și rezultatul alegerilor din 20 mai 2019 în Ucraina, când în funcția de președinte a fost ales de Volodimir Zelensky?

■ Sunt două lucruri, fenomene și personaje care nu rezistă comparației sub nicio formă. Ba mai mult, eu mai degrabă aș compara alegerea lui Zelensky cu cea a lui Igor Dodon. Aceasta ar fi paralela. Volodimir Zelensky este un produs al revanșei clanurilor oligarhice, care nu doresc o dezvoltare politică normală a țării noastre. Este omul care toată viața sa, chiar și până a intra în politică, a fost legat cu diverse grupări oligarhice, a lucrat pentru ele și le-a îndeplinit mofturile, iar președinte a devenit doar ca urmare

a consensului dintre aceste clanuri, „condimentat” generos cu lansarea proiectului virtual televizat „Sluga naroda” („Sluga poporului”, n.a.), respectiv a compromiterii sistemice a procesului de consolidare a statalității ucrainene și a reformelor de către posturile TV oligarhice, dar și pro-rusești. De aceea, o comparație a lui Zelensky și Sandu este nu doar incorectă, ci poate crea și o impresie greșită a situației create în Ucraina în anul 2019. Eu spun mereu că noi am avut două încercări ca în fruntea țării să vină forțele focusate pe consolidarea statalității ucrainene: în 2004 și în 2014, și două încercări de revanșă - în 2010, prin Ianukovici și în 2019, prin Zelensky, care de fapt este un Ianukovici mascat.

■ În acest context, ați putea să enumerați câteva dintre greșelile pe care le-a făcut Zelensky și ar fi bine să fie evitate de doamna Sandu?

■ Insist în continuare că nu este cazul să comparăm. Volodimir Zelensky nu este niciun om politic, nici om de stat. În plus, este legat cu clanurile oligarhice... Maia Sandu este o politiciană profesionistă. Bineînțeles că noua președintă a Republicii Moldova va dori să construiască relații bune cu Ucraina și acest lucru este firesc. Dar, a-i pune în termeni de comparație înseamnă să o condamni pe ea la fiasco, pentru că tocmai aceasta îl așteaptă pe Zelensky cel mai probabil chiar în 2021. Sper tare mult că vom întoarce această filă urâtă și tragică din istoria țării noastre. Dacă nu ne vom descotorosi de el și de clientela oligarhică pe care el o servește, statul ucrainean va avea probleme serioase și pe intern, și pe dimensiunea externă.

■ Rezultă că nu putem vorbi de Ucraina ca de un exemplu pozitiv pentru noi?

■ Ucraina a fost exemplu pozitiv pentru Republica Moldova în perioada 2014-2019. După care, în 2019, la noi s-a produs un triumf al populismului...

■ **Cât de mult s-a știut/se știe în Ucraina despre recentul scrutin prezidențial din Republica Moldova? În general, noi existăm în spațiul public de la Kiev?**

■ Sigur că ucrainenii au știut despre alegerile din Republica Moldova, dar au știut mai ales prin prisma lui Igor Dodon, perceput ca un politician pro-rus, unul care nu recunoaște Crimeea drept teritoriu ucrainean. Și a fost un motiv din care mulți dintre cei care urmăreau procesul politic de la Chișinău îi doreau înfrângerea. Maia Sandu, deși mai puțin cunoscută, a fost văzută permanent ca lider pro-european. În general, trebuie să vă amintesc că Ucraina e o țară mare și am trișa dacă am spune că toată populația a stat cu ochii pe Republica Moldova. Dar, credeți-mă că la Kiev există un număr important de oameni - funcționari, diplomați, politicieni sau chiar jurnaliști - care urmăresc cu atenție procesele și mișcările care au loc la Chișinău.

Am văzut cu ce s-a încheiat compromisul din 2019...

■ **Unul dintre acești observatori sunteți și dvs. Din această ipostază, care credeți că vor fi cele mai mari provocări pentru mandatul viitoarei președinte?**

■ Înainte de toate, trebuie să spunem tranșant că, atâta timp cât nu va avea în spate o majoritate parlamentară și un guvern, rolul ei va fi unul simbolic. Drept care este de la sine înțeles că trebuie să ne așteptăm la alegeri parlamentare. Chiar dacă, așa cum sugerează președintele în exercițiu, doamna Sandu ar putea să creeze o nouă majoritate în Parlament și să desemneze un guvern propriu, întrebarea rămâne: pe cine se va sprijini acest cabinet de miniștri, pe ce majoritate?! Pe aceiași democrați ai lui Plahotniuc, care au asigurat guvernarea Chicu-Dodon? Și, în cazul dat, ce va trebui sacrificat în schimbul acestui sprijin? Oricum va fi un guvern de

compromis, iar noi am văzut deja odată, în anul 2019, cu ce soldează asemenea compromisuri... Acum va fi același lucru, doar că va avea de suferit și reputația Președintelui țării.

■ **Să înțelegem că e mai bine să fii „soldățul de plumb” și să pierzi, decât să accepți compromisuri?**

■ Păi acest compromis se va încheia cu compromiterea partidului condus în prezent de Maia Sandu, cu alungarea lor de la putere și cu acuzația că ei au năruit totul!..

■ **Cum credeți că se va manifesta Transnistria în raport cu noua șefă a statului? Și ce șanse de progres în soluționarea conflictului ar putea avea Maia Sandu?**

■ Transnistria va avea același rol pe care l-a avut până acum - de teritoriu controlat de Federația Rusă, care să exercite, la necesitate, presiuni asupra autorităților de la Chișinău. Cât privește a doua întrebare, chiar nu are nicio importanță ce-și dorește Chișinăul, indiferent cine se află la conducerea țării. Și asta pentru că întrebarea ce ține de soluționarea conflictului transnistrean nu este a voastră, ci a Moscovei și a lui Putin. Dacă Rusia ar vrea, totul s-ar rezolva într-o săptămână... Evident că va trebui de căutat căi pentru reintegrarea de facto a oamenilor de pe malul stâng, căci ei au trăit câteva decenii într-o altă realitate. Dar decizia propriu-zisă nu e la voi... Nu veți vedea însă un politician care să nu spună cel puțin că va încerca - este și greu, și contraproductiv să recunoști propria neputință și neputința statului tău.

■ **Ce șanse există ca Federația Rusă să-ți schimbe abordarea?**

■ Autoritățile de la Moscova promovează o politică absolut corectă din punctul de vedere al unui stat ce urmărește consolidarea ambițiilor sale imperiale. Kremlinul menține forțe armate în Republica Moldova, Georgia și Ucraina, iar mai nou și în Azerbaidjan. Iar în țările

Asiei Centrale Moscova sprijină la putere clanuri corupte care nu permit dezvoltarea economiei și care depind de Federația Rusă ca țară care le acceptă gasterbeiterii. Astfel, de facto, pe tot teritoriul fostei Uniuni Sovietice, Rusia este fie un stat-donator de conflicte, fie un sponsor al forței de muncă.

Moldova, la fel ca Georgia sau Ucraina, trebuie să reziste o perioadă...

■ **În contextul dat, sunteți de acord cu ideea că Moscova a pierdut definitiv Moldova, așa cum trâmbeau unii politicieni ruși imediat după 15 noiembrie?..**

■ Parcă am mai auzit așa ceva... atunci când prim-ministru a fost Vlad Filat, când a fost semnat Acordul de Asociere cu UE... Și vreau să vă amintesc că în perioada lui Filat forțele pro-ruse erau mai puțin reprezentate în Parlament, decât astăzi.

■ **Apropo de aceasta, ați spus mai devreme că un compromis nu este o soluție. În același timp, într-o anumită măsură, Maia Sandu tot datorită unui compromis a câștigat - celui de a fi acceptat sprijinul lui Renato Usatîi și al formațiunii sale...**

■ Eu nu împărtășesc acest punct de vedere, iar drept argument servește rezultatul alegerilor la Bălți, unde oamenii l-au votat pe Igor Dodon, nu pe Maia Sandu. Este adevărat însă că, în cazul unor eventuale alegeri parlamentare anticipate, există probabilitatea că o nișă mare în Legislativ va fi ocupată de partidul dlui Usatîi - care, de facto, tot clientela și populismul rusesc le reprezintă - și că fără deputații lui nu va putea fi creată o coaliție. Drept urmare, va exista tentația de a se recurge din nou la un compromis cu forțele pro-ruse - puțin „alte” forțe, dar tot pro-ruse... Personal, cred că Republica Moldova ar trebui să reziste o perioadă în fața unor astfel de tentații - până la momentul unor schimbări radicale în Federația Rusă, bunăoară. Aceasta este valabil și pentru Ucraina, și pentru Georgia

- să rezistăm și să menținem statalitatea. Aceasta cred că va fi și misiunea nr. 1 a Maiei Sandu.

■ **O misiune riscantă și pentru mentalul popular, și pentru imaginea politică - se vor găsi mulți care să o acuze că nu a făcut decât să „reziste” timp de patru ani...**

■ Nu, deloc! A rezista nu înseamnă să nu faci nimic. Aceasta înseamnă să propui reforme, să promovezi schimbarea, să lupți pentru victoria în alegeri, să combați corupția - atât cât îți permit prerogativele și cât este posibil în realitățile existente.

■ **Deși neoficial, în ultimii patru ani Igor Dodon a fost indezirabil și la Kiev, și la București. Maia Sandu, chiar a doua zi după alegeri, a fost sunată de președintele Volodimir Zelensky și Klaus Iohannis, ea însăși declarând în repetate rânduri că va restabili bunele relații cu vecinii. În ce măsură noua lideră de la Chișinău ar putea dinamiza „dezlegarea” vechilor pachete de probleme dintre țările noastre?**

■ Sunt convins că o poate face. A demonstrat că îi stă în puteri acest lucru inclusiv în perioada când a fost prim-ministru, atunci când a vizitat Ucraina și a abordat la modul cel mai serios problemele bilaterale. Cred că doamna Sandu are un partener serios în actuala guvernare de la Kiev, ca și în cazul conducerii de la București, de altfel. Totodată, indiferent cine a fost președinte în Republica Moldova, dialogul dintre Guvernele de la Chișinău și cel de la Kiev a fost unul eficient. E-adevărat că acesta s-a diminuat după venirea lui Ion Chicu în fruntea Executivului moldovean, dar problema nu a fost în persoana lui Ion Chicu, ci în faptul că era asociat cu un președinte, al cărui curs politic era absolut inacceptabil pentru Ucraina... Da, de relațiile economice se ocupă guvernul și ele pot fi absolut ok, dar să nu uităm că președintele poate fi lobbyistul unor sau altor interese economice sau energetice; el poate lansa negocieri pe chestiunea transnistreană... Există multe oportunități de cooperare cu Kievul, ca să

nu pomenesc de cele pe care vi le deschide relația cu Bucureștiul, care trebuie să fie în continuare avocatul Republicii Moldova în UE.

■ **Doar un efort regional consolidat poate asigura o contrabalanță la ofensiva Rusiei**

■ **Ar putea noua lideră de la Chișinău să genereze o coeziune în regiune?**

■ Eu mereu am avut convingerea că Bucureștiul și Kievul trebuie să se gândească, în comun, la stabilitatea și securitatea Republicii Moldova. Doar astfel, prin efort consolidat, poate fi creată o contrabalanță la acțiunile de destabilizare întreprinse de Rusia în țara dvs. Din păcate, nu am reușit să obținem o asemenea cooperare între Ucraina și România. Acum, Republica Moldova ar putea prelua inițiativa - și să înceapă cu ideea unei întreprinderi în format trilateral, bunăoară. Ar fi o premieră și o nouă etapă în istoria diplomației dintre cele trei țări, cu rezultate concrete, sper. Pentru Ucraina este foarte important ca Republica Moldova să meargă pe calea integrării europene, respectiv pe calea excluderii unei capitulări în fața Moscovei.

■ **De ce nu s-a făcut până acum acest lucru - ori, cel puțin, până la Dodon?..**

■ Eu am discutat nu o dată această idee și cu președintele Snegur, și cu președintele Lucinschi. Dar... între Ucraina și România, din păcate - așa s-a întâmplat istoric -, nu există înțelegerea pe care mi-aș fi dorit-o. Ambele părți se tratează reciproc cu un soi de scepticism, nu se apreciază la justa valoare și nu reușesc să se înțeleagă. Este o situație ciudată, regretabilă și chiar tragică. România este un stat cam de aceleași dimensiuni ca Polonia, care e în vizorul nostru, cu potențial economic asemănător. Dar pentru Ucraina, se pare, România e la fel de depărtată ca Spania din punct de vedere geografic și la fel se vede Kievul de la București... Mai mult decât atât: până în 2014, pentru că nu doreau să recunoască dușmanul în persoana Federației Ruse, mulți politicieni ucraineni

îl găseau... în România. Era mai simplu - România e un dușman „nepericulos”. Asta și-a pus amprenta pe relațiile noastre, fiind în detrimentul nu doar al Kievului și Bucureștiului, ci și al Chișinăului.

■ **Cum vedeți viitorul regiunii, ținând cont și de evenimentele post-electorale din Belarus, și de războiul latent din Estul Ucrainei, și de incertitudinea noastră?**

■ Ne așteaptă timpuri tulburi și nu va fi ușor. Moscova va face tot ce-i va sta în puteri ca să nu-și piardă influența în regiune. Belarus, Ucraina și Moldova rămân importante pentru ea deoarece, cu aceste teritorii, Rusia este o putere europeană, iar fără ele - una asiatică. Și Rusia nu poate să rămână într-un spațiu civilizațional doar cu Kazahstan, Uzbekistan și Tadjikistan, o asemenea poziționare ar arunca-o spre China. Împreună cu Belarus, Ucraina și Moldova, însă, ea rămâne conectată la Europa. E o dilemă veche, pe care mi-a confirmat-o încă Boris Elțin: el nu dorea să fie președinte al unei țări asiatice și... la scurt timp a apărut CSI... Așadar, până nu îi vom demonstra Moscovei, punctual și pragmatic, că avem capacitatea de a ne îngrădi de „jelaniile” ei, Kremlinul ea va încerca să ne domine, din nou și din nou. O capitulare a Republicii Moldova în fața Moscovei, cel puțin în aspectele care țin de integritatea teritorială a țării, ar fi un precedent foarte periculos pentru Ucraina. Moldova de multe ori apare pe post de poligon politic, unde Kremlinul încearcă să testeze modelele pe care ulterior le propune Kievului și de fiecare e foarte dureros.

■ **Cum să găsim echilibrul dintre necesarul pragmatism și nevoia de a dezvolta un dialog politic cu Federația Rusă?**

■ Nu vom găsi acest echilibru până când însăși Rusia nu ne va recunoaște, respectiv nu ne va trata ca pe state independente, nu ca pe niște „provincii rebele”.

■ **Vă mulțumim pentru interviu.**

Sorina Ștefăruță
Chișinău-Kiev, 28 noiembrie 2020

Opinia expertului

Dionis Cenușă: Relația Moldova-Rusia și tranziția post-Dodon, între abordarea „inteligentă” și cea „emoțională”

Despre alegerile prezidențiale din toamna lui 2020 s-au scris, probabil, sute de texte. Presa, iar prin ea și oamenii, caută răspunsul la zeci de întrebări - de la cauzele eșecului unuia dintre candidați până la secretul victoriei celuilalt -, dar mai ales se încearcă prospecțiile de viitor. Una dintre aceste prospecții vizează relația cu Federația Rusă care, în cel mai bun caz, a fost una fluctuantă în toți acești aproape 30 de ani de independență a Republicii Moldova. O relație care nu a devenit echitabilă în pofida condițiilor „privilegiate”, de care a tot pretins mereu că se bucură președintele în exercițiu, Igor Dodon. Va reuși oare Maia Sandu să „îmblânzească” Moscova care, se știe, nu crede în lacrimi? Cu un punct de vedere referitor la viitorul relațiilor moldo-ruse vine, într-o analiză semnată pentru IPN.md, Dionis Cenușă, cercetător și columnist principal.

Câștigătorul alegerilor prezidențiale, liderul Opoziției proeuropene și ex-premierul Maia Sandu a introdus

„scoaterea din izolare” a Republicii Moldova în lista priorităților imediate ale mandatului său. Întrevederile cu

ambasadorii României, Franței sau SUA la Chișinău și discuțiile telefonice cu liderii statelor UE și ale țărilor vecine, precum și cu reprezentanții instituțiilor europene, au demarat înaintea de inaugurarea propriu-zisă a lui Sandu în funcție. Toți acești pași au fost deja calificați de Maia Sandu drept începutul „scoaterii din comă” a politicii externe moldovenești. Interpretarea oferită de noul președinte necesită precizări nuanțate cu privire la fluctuațiile reale din politica externă a țării în ultimii cinci ani. În același context, sunt trasate recomandări legate de riscurile ce pot surveni la revizuirea în grabă sau de o manieră radicală a relațiilor cu Federația Rusia.

De la politică externă multi-vectorială la una „consecventă”?

În anii 2015-2020, politica externă a țării a trecut prin câteva etape de tranziție distincte. Perioada 2015-2019 a ieșit în evidență pentru faptul că diplomația a fost supusă intereselor private (inclusiv de supraviețuire politică) ale guvernării oligarhice (NEE, noiembrie 2019). În acel moment, conflictele dintre Guvernul pretins pro-UE și Președinția pro-rusă permitea exploatarea animozităților geopolitice externe - politică externă

multi-vectorială antagonizată artificial. După aceasta, din vara și până la finele toamnei lui 2019, țara a trecut brusc la o politică externă multi-vectorială constructivă, dar și oscilatorie ([NEE, noiembrie 2019](#)). Accentele geopolitice variau în funcție de instituția implicată - Președinția și-a manifestat neîntrerupt preferințele pro-ruse, iar interesul primordial al Guvernului era legat de apropierea politică și sectorială de UE. De la finele lui 2019 și până în decembrie 2020, politica externă și-a păstrat natura multi-vectorială, dar dialogul politic cu Rusia a fost prioritarizat, în timp ce relațiile cu partenerii occidentali s-au dezvoltat continuu, îns în cadrul cooperării sectoriale ([3DCFTA, iulie 2020](#)). Așadar, relațiile cu UE s-au menținut active, predominant la nivel tehnic și sectorial. Aflându-se în responsabilitatea coaliției majoritare și a Guvernului, raporturile cu UE nu au primit un impuls politic, dimpotrivă, chiar dacă s-au derulat conform agendei prestabilite. Accelerarea episodică a reformelor a fost determinată de mecanismul european de condiționalitate și presiunea colectivă a Opoziției și a societății civile, care a fost sprijinită de instituțiile UE.

De la finele lui 2020, odată cu începutul președinției Maiei Sandu, redeschiderea politicii externe moldovenești va avea loc la nivelul instituției prezidențiale. Sunt inevitabile acțiuni de ordin simbolic, precum readucerea drapelului UE în imagine, după ce Igor Dodon l-a scos din uzanța Președinției în anul 2016. Același lucru se referă la redenumirea limbii de pe pagină oficială a instituției, care poate să revină de la limba moldovenească la cea română. Corecțiile efectuate de Sandu pot întări percepția că președinția trece prin "europenizare", în direcția opusă a orientării externe dictate de Igor Dodon, care a beneficiat de doze de bunăvoință din partea Rusiei (accesul

la piața rusă pentru unele categorii de producători, achiziționarea de gaze, amnistia temporară pentru muncitorii moldoveni), în schimbul unei loialități geopolitice dovedite. [Restabilirea demnității țării pe plan internațional](#) și desfășurarea unei politici externe „pozitive, active și deschise” va întâmpina mai puține obstacole în direcția occidentală. Același lucru este practic imposibil în relația cu Rusia, dacă Maia Sandu renunță să acomodeze interesele rusești într-o formă sau alta. Or, dependența față de factorul rusesc admisă de Igor Dodon a înrădăcinat așteptări specifice la Moscova, pe care președinția Maiei Sandu nu se arată dispusă să le livreze. În general, politica externă echilibrată a Republicii Moldova în perioada post-Dodon poate fi consecventă doar în relația cu actori externi previzibili - UE, SUA. Dialogul cu Rusia va cere mai mult calcul strategic și flexibilitate, decât consecvență în stare pură. [Ambițiile lui Sandu exprimate înainte de inaugurarea din decembrie 2020](#) au fost de a avea relații pragmatice „atât cu Vestul, cât și cu Estul” - deziderat ce nu semnaleză o renunțare la politica externă echilibrată, aplicată anterior, dar de o manieră defectuoasă.

Ce este „scos din izolare” - țara sau președinția?

Alegerea noului președinte moldovean influențează inevitabil politica externă a țării, dar mai puțin în mod structural și mai mult la nivel instituțional. În mod obiectiv, transformările calitative în politica externă a țării au început după căderea regimului oligarhic în vara lui 2019 ([NEE, noiembrie 2019](#)). Atunci, constituirea coaliției de guvernare, în care au coabitat forțe politice cu viziuni geopolitice distincte, a permis revigorarea calitativă a dialogului cu Vestul și Estul. Până atunci, animozitățile geopolitice între UE și

Rusia erau exploatare de către oligarhul Vlad Plahotniuc pentru a compensa defectele din politica internă și a obține capital politic în competiția pentru putere. Din aceste considerente, căderea regimului oligarhic de la mijlocul lui 2019, improbabilă fără consensul geopolitic atins între UE, SUA și Rusia, a condus la relansarea politicii externe. Această conjunctură politică nu a fost valorificată de Igor Dodon, care a cultivat continuu preferințe pentru orientarea pro-rusă și chiar euro-asiatică în cadrul Președinției.

Alegerile prezidențiale din noiembrie 2020 și victoria Maiei Sandu pot produce schimbări calitative la nivelul instituției președintelui. Prin urmare, sub conducerea lui Sandu, din "izolare" poate fi scos oficiul președintelui, nicidecum țara. În termeni practici și conceptuali, Președinția necesită o eliberare efectivă de prejudecățile geopolitice. Acestea au devenit, pe de o parte, un element indivizibil al Președinției ca urmare a apartenenței lui Igor Dodon la spațiul cultural-tradiționalist euro-asiatic, adjudecat de Federația Rusă. Pe de altă parte, Președinția a fost atrasă în animozitățile geopolitice regionale, importate în scopuri propagandistice de către regimul oligarhic, perceput drept actor politic pro-UE.

Două necesități imediate pentru transformarea pozitivă a Președinției țin de credibilitate și echilibrarea politicii externe. Reabilitarea credibilității oficiului șefului statului atât pe plan local, cât și în raport cu partenerii occidentali, este esențială. Pe lângă aspectul pur instituțional, Maia Sandu va trebui să elimine, cu precauție și gradual, moștenirea geopolitică a lui Igor Dodon, a cărui intenție a fost mereu de a genera simbioză între interesele naționale moldovenești și cele geopolitice ruse. În calitate de președinte care s-a conformat status-

quo-ului geopolitic regional sugerat de Moscova, Igor Dodon a provocat un „regim de reticență” din partea numeroșilor actori internaționali, care au relații complicate cu Rusia. Astfel, Dodon a devenit victima propriei poziționări geopolitice de partea Rusiei, care a devenit sancționabilă în Vest pentru anexarea Crimeii în 2014 și militarizarea separatismului în regiunea Donbas a Ucrainei. Din acest raționament, misiunea principală a președintelui Sandu pe plan extern trebuie să conțină măsuri ce pot restabili efectiv și menține o autonomie geopolitică autentică a țării.

Intențiile și provocările lui Sandu în relația cu Rusia

În demersul său electoral, Maia Sandu a plasat relația cu Rusia pe ultimul loc în topul obiectivelor de politică externă după implementarea Acordului de Asocieră cu UE, consolidarea relațiilor cu România și Ucraina și, respectiv, dezvoltarea unui dialog strategic cu SUA. În promisiunile sale electorale, Sandu propunea „asigurarea unor relații normale, neconflictuale” cu Rusia, în baza unor interese comune în patru domenii specifice – comerț, investiții, libera circulație și domeniul cultural. Vizarea explicită a Moscovei în reglementarea transnistreană nu a fost inclusă în programul electoral, dar nici în primele promisiuni post-electorale. În orice caz, avansarea în dosarele socio-economice depinde de contactele politice care, la rândul lor, sunt influențabile de comunicarea personalizată cu Kremlinul. În absența acestei ecuații, obținerea unui progres cuantificabil va fi complicată. Pe lângă tranziția generală prin care va trece dialogul președinției cu actorii internaționali, o altă tranziție se va datora dispariției elementului informal al prietenilor personale, construite de Dodon cu diverși actori politici din Rusia.

În general, persistă doi factori principali care pot genera tensiuni în relațiile cu Rusia, pe care Maia Sandu în calitate de președinte va trebui să le înfrunte. Primo, este vorba despre moștenirea lui Dodon, care include două componente majore - combinația relațiilor oficiale de stat și a celor informale cu factorii de decizie din Rusia și agenda politică dedusă din prezența în organizațiile euro-asiatice - Uniunea Economică Euroasiatică. Solicitarea anulării statutului de țară observator în Uniunea Euroasiatică sau ignorarea specificului informal al dialogului cu Rusia poate avea consecințe de ordin general asupra relațiilor bilaterale. Și, segundo, interpretarea eronată, intenționat sau nu, a acțiunilor și declarațiilor președintelui Maiei Sandu de către actorii politici ruși primari și secundari (Ministerul de Externe, Duma de Stat etc.). În acest sens, comunicarea oficială a Președinției în limba rusă contează la fel de mult ca și contracararea dezinformării în presa de limbă rusă din Moldova. Forțele politice pro-ruse din țară - în special, Socialiștii, la a căror șefie revine Igor Dodon din decembrie 2020 - sunt hotărâte să complice relațiile lui Sandu cu Moscova. Astfel, Dodon a reușit să distorsioneze declarațiile lui Sandu vizavi de „retragerea forțelor ruse” din regiunea transnistreană, iar Federația Rusia a convertit interpretarea eronată în reacție tăioasă la adresa ei.

În general, atitudinea Maiei Sandu față de dimensiunea estică a politicii externe necesită o abordare „inteligentă”, care permite construirea unei strategii durabile. Tensionarea inutilă a relațiilor cu Rusia va reieși dintr-o poziționare „emoțională” față de provocările fie generate de forțele pro-ruse locale, fie cele de producție proprie ale Moscovei. Apelarea la platformele internaționale multilaterale (OSCE, ONU, Consiliul Europei etc.),

pe de o parte, și asigurarea unei comunicări externe eficiente (inclusiv în limba rusă), pe de altă parte, vor reduce incidența emoțiilor.

Reglementarea transnistreană și statutul autonomiei găgăuze figurează în lista dosarelor complicate cu o prezență puternică a factorului rusesc. O modalitate inteligentă de a injecta constructivism în relația cu Rusia poate fi tactica „pașilor mici”, în care eforturile trebuie concentrate pe dosarele unde pot fi obținute rezultate. Președintele Maia Sandu urmează să păstreze o perspectivă clară cu privire la impactul politicii externe asupra rapoartelor de forță în politică internă. Mișcările radicale în direcția Rusiei, precum abandonarea Uniunii Euroasiatice, poate avantaja forțele pro-ruse în condițiile unor alegeri parlamentare anticipate.

Așteptările Rusiei de la Moldova în perioada post-Dodon

S-a creat percepția că Federația Rusă ar fi pierdut pozițiile în Republica Moldova ca urmare a victoriei Maiei Sandu. Evident, vizibilitatea demersului pro-rus va descrește din spațiul public. De asemenea, interesele rusești nu vor mai fi promovate sub drapel moldovenesc la forurile internaționale. Mai mult ca atât, președinția lui Sandu va întrerupe orice fel de eventual acces la informația legată de securitatea națională a țării. Cu toate acestea, președinția lui Dodon a generat „un bagaj” de angajamente și relații cu Moscova, care nu va putea fi ignorat de noul președinte. Orice mișcare bruscă într-o direcție diferită de „moștenirea lui Dodon” poate produce reacții, deocamdată imprevizibile, din partea Rusiei.

Așadar, în primul rând, dimensiunea reglementării transnistrene va trece

prin modificări, deoarece Maia Sandu vrea mai degrabă să de-criminalizeze regiunea, inclusiv cu ajutorul Ucrainei, decât să legitimizeze în vreun fel starea de fapt de pe malul stâng al Nistrului (contrabandă, datoria pentru gazele naturale etc.). Nu este clar dacă forțele politice și oligarhice din regiunea separatistă, împreună cu toți coordonatorii lor de la Moscova, vor accepta măsuri ce pot diminua balanța de forțe dintre Chișinău și Tiraspol. Al doilea aspect sensibil ține de apartenența la Uniunea Economică Euroasiatică. Începând cu anul 2018, președintele Dodon a inițiat interacțiuni cu structurile euro-asiatice asupra cărora Maia Sandu va trebui să decidă, dacă trebuie menținute sau nu. Anularea acestora va fi interpretată ca o mișcare împotriva Moscovei, iar reacția poate afecta dosare care nu au conexiune directă, cum ar fi accesul pe piața rusă sau situația muncitorilor moldoveni.

Nu în ultimul rând, dimensiunea politicii interne - de la definirea statutului autonomiei găgăuze și până la garantarea condițiilor legale pentru funcționarea limbii ruse - poate constitui un alt domeniu volatil. Socialiștii în frunte cu Igor Dodon se mobilizează în Parlament pentru a o proiecta pe Maia Sandu drept

președinte rusofob. În acest sens, va conta discursul politic privind consolidarea autonomiei găgăuze; conferirea unei poziții privilegiate limbii ruse printr-o lege organică, adițional la prevederile constituționale existente; și dezmembrarea Legii împotriva propagandei ruse, adoptată în 2017 ([IPN, decembrie 2017](#)).

În loc de concluzii...

Dependențele Republicii Moldova de Rusia s-au subțiat în ultimii ani, datorită integrării în piața europeană sau ca urmare a construcției unor surse alternative de aprovizionare cu gaze naturale. Cu toate acestea, problemele structurale descrise mai sus fac ca normalizarea relațiilor să depindă mai puțin de intențiile pragmatice ale președinției lui Sandu sau de eficiența negocierilor propriuzise, ci de interesele geopolitice strategice ale Moscovei.

Exemplul Ucrainei sau al Georgiei demonstrează că preferințele electoratului vizavi de Rusia este reversibil, iar forțele pro-ruse au o capacitate ridicată de regenerare. De aceea, președinția lui Sandu are nevoie de o abordare „inteligentă”, în care prevalează o perspectivă de durată asupra însănătoșirii relațiilor

cu Rusia în direcția pragmatismului, prin depersonalizarea contactelor instituționale.

Chiar dacă moștenirea lui Dodon creează motive de iritare pentru noul președinte, demontarea acestuia implică acțiuni graduale și evitarea comportamentului „emoțional”. O modalitate sigură pentru prevenirea situațiilor critice în relațiile cu Rusia reprezintă valorificarea extinsă a platformelor multilaterale internaționale.

Tranziția post-Dodon înseamnă atât scoaterea din izolare parțială a Președinției în raport cu Occidentul, cât și o nouă tentativă a forțelor pro-europene moldovenești de a construi o relație mai previzibilă cu Kremlinul. În fine, Maia Sandu trebuie să reiasă din resursele sale politice reale, care în prezent sunt limitate. De aceea, orice măsură radicală sau precipitată în relația cu Rusia este sortită eșecului, dacă nu reiese dintr-o combinație de putere favorabilă. Aceasta presupune un parlament integru, reînnoit prin alegeri anticipate și guvernat de o coaliție controlată de forțele pro-europene, respectiv un Guvern amical Președintelui Maia Sandu.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europenizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.